

TÜRKİYE EKONOMİ KURUMU

TARTIŞMA METNİ 2012/20

[http ://www.tek.org.tr](http://www.tek.org.tr)

İÇ BORÇLARIN EKONOMİK VE SOSYAL YAŞAMDA YAPTIĞI TAHRİBAT

Oktay Güvemli

Bu çalışma "AVRUPA BİRLİĞİNE GİRİŞ SÜRECİNDE BALKANLARLA İLİŞKİLER ve TÜRKİYE EKONOMİSİ, başlığı ile Doç. Dr. Ömer Faruk ÇOLAK editörlüğünde hazırlanan ve 2003 yılında TEK yayını olarak basılan kitapta yer almaktadır.

Mayıs, 2012

İÇ BORÇLARIN EKONOMİK VE SOSYAL YAŞAMDA YAPTIĞI TAHRİBAT

Oktay Güvemli*

I. İÇ BORÇLARIN VE FAİZLERİN GELİŞİMİ

İç borçlar 2001 ve 2002 yıllarında hızlı bir artış göstermiştir. Tablo: 1'den bu durumu görmek olanağı vardır.

Tablo 1: Ödemeler (katrilyon TL.)

Yıllar	D. Başı Borç (1)	Ana Para (2)	Faiz (3)	Toplam 4 (2+3)	Borçlanma (5)	Net Artış 6 (5-2)	Dönem Sonu 7 (1+6)
1998	6,2	8,8	5,6	14,4	14,2	5,4	11,6
1999	11,6	15,6	9,9	25,5	26,9	11,3	22,9
2000	22,9	18,9	18,6	37,5	32,5	13,5	36,4
2001	36,4	123,9	40,5	164,4	209,7	85,8	122,2
2002/8	122,2	71,7	28,1	99,8	86,6	14,9	137,1

Tablo: 1'de gösterilen borçların, TC. Merkez Bankası'na ait 26,4 katrilyon TL. dışında kalan kısmı ödenmesi gereken, asıl riski taşıyan borçlardır.

Sayın Kemal Derviş, iç borçlarla ilgili değerlendirmelerinde iki husus üzerinde durmaktadır.

a) Borçlar uzun vadeye yayılmalıdır.

b) Faizler (reel) düşük olmalıdır.

Güçlü ekonomiye geçiş programının iç borçlar için bu öngörülerinin gerçekleştiği söylenemez. Çünkü, 2001 yılı sonunda iç borçların ortalama vadesi 29,4 ay iken, 2002 yılı altı ayın sonunda bu vade 27 aya inmiştir. Kaldı ki, 2002 yılı 6. ay sonunda, iç borçlar içinde yer alan 21,7 katrilyon liralık bono borçlanmalarının ortalama vadesi 6.6 aydır. Sadece tahvillerin vadesi uzundur (44 ay). Ortalama vade bu nedenle iki yıldan biraz daha fazla olmaktadır. Bu durum yukarıda belirtilen iki husustan ilkinin gerçekleştirilemediğini göstermektedir.

Reel faizler ise, enflasyon düştükçe yükselmiştir. Tablo: 2'de 2002 yılında aylık TEFİ oranı ve aylık ortalama borçlanma faizleri gösterilmiştir.

Tablo 2: 2002 Yılında Aylar İtibariyle TEFİ ve İçborçların Ortalama Faizi

2002 Yılı	TEFİ (%)	İç Borç Faizi (%)
Ocak	4,2	74,5
Şubat	2,6	75,2
Mart	1,9	71,0
Nisan	1,8	60,6
Mayıs	0,4	56,5
Haziran	1,2	70,1
Temmuz	2,7	72,1

Kaynak: Dünya Gazetesi, Eko-Analiz, 6.8.2002. Tevfik Güngör "Hazine Piyasa Borcunu Piyasaya Borçlanarak Ödüyor", Dünya Gazetesi, 8.8.2002.

Bu tablodaki veriler ürkütücüdür. Her ay %40'ın üzerinde reel faiz ödemelerini devlet yüklenmektedir. 2001 Yılında da bu durum vardır. Örneğin 2001'in ilk altı ayında da aylar itibariyle borçlanma faizleri şöyle olmuştur. % 64.9, % 124.2, % 193.7, % 130.4, % 82.7, % 88.4. 2001 Yılı

* Prof. Dr., Marmara Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi.

ikinci yarısında da faizler % 80-90 düzeyinde devam etmiştir (Kaynak: Dünya Gazetesi, Eko-Analiz, 11.06.2002).

Bu veriler açıkça programda öngörülen reel faizin düşürülmesinin gerçekleştirilemediğini, aksine 2002 yılında enflasyondan arındırılmış, yani reel faizin çok yüksek seviyelerde olduğunu göstermektedir.

Bu akıl almaz borçlanma stratejisi karşısında bürokratların dahi zaman zaman isyan ettikleri görülmektedir. Örneğin Hazine Müsteşarı Sayın Faik Öztrak “bu faiz yükünü ancak makul süre çekebiliriz.” demektedir (Hürriyet, 26.07.2002). Yani Sayın Öztrak siyasilere kısa süre sonra büyük bir şok yaşanacağı sinyallerini vermektedir.

Bu faizler nereden karşılanıyor?

Asıl ürkütücü olan husus, bu anlamsız ve akıl dışı borçlanma yükünü devletin mali yapısından nasıl karşılandığıdır.

Tablo: 1’ de 2001 yılında 40.5 katrilyon iç borç ödemesi yapıldığı görülmektedir. 2001 Yılında vergi gelirleri ise 38.5 katrilyon lira olmuştur. Yani 2001 yılında faiz ödemeleri vergi gelirlerini aşmıştır.

2002 Yılıının ilk altı aylık konsolide bütçe gerçekleştirmeleri ise, Tablo: 3’de gösterilmiştir.

Tablo 3: 2002 Yılı 6 Aylık Konsolide Bütçe Gerçekleşmeleri (Katrilyon TL.)

	2002/6 ay Gerçekleşme	2002/12 Aylık Tahmini
Gelirler	35,8	71,2
Vergi gelirleri	25,4	57,9
Vergi dışı nor. gel.	7,0	7,0
Özel Gelir ve fonlar	2,8	6,0
Katma bütçe geliri	0,6	0,3
Giderler	53,7	98,1
Personel	10,8	21,9
Diğer cari	2,0	7,8
Yatırım	1,6	5,7
Transfer		
Faiz	28,4	43,0
Diğerleri	10,9	19,9

Kaynak: Gelirler Genel Müdürlüğü, İnternet.

Tablo 3’de ki verilere göre, gelirleri yürüten Maliye Bakanlığı’nın başarılı olduğu ve yıl sonu itibariyle gelirlerle ilgili hedeflerin gerçekleştirilebileceği görülmektedir.

Giderler için aynı şeyi söylemek olanağı yoktur. 67 Milyon nüfuslu Türkiye’de ilk altı ayda 1.6 katrilyon lira alt yapı yatırımı yapılabilmektedir. Bu durum, devamlı ihmal edilen Türkiye alt yapılarının daha ne kadar bu ihmale dayanabileceği sorusunu akla getirmiyor mu ?

Giderlerdeki ikinci tutarsızlık faizlerde görülmektedir. Yıl sonunda faiz harcamalarının 43 katrilyon olarak değil, 60 katrilyon olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Buna göre ise, bütçe açığı 27 katrilyon değil 44 katrilyon lira olacaktır ki, bu durum muhtemel enflasyon artışının göstergesidir.

Vergilerin tamamının faiz ödemelerine gitmesi, hatta faizlerin vergi gelirlerini aşması önemlidir. Konuyu biraz daha yakından incelemek, yıllar itibariyle durumu ortaya koymak yararlı olacaktır. Bunun için Tablo: 4’e yer verilmiştir. Bu tablodan görüleceği üzere, 1994 yılından itibaren sorun ortaya çıkmış ve 1999 yılından sonra oran % 70’in üzerine, 2001 yılından itibaren de % 100’in üzerine çıkmıştır.

Tablo 4: Yıllar İtibariyle Faizlerin Vergi Gelirlerine Oranı

Yıllar	Faiz / Vergi Geliri (%)
1991	30,6
1992	28,0
1993	43,9
1994	50,8
1995	53,1
1996	66,7
1997	48,0
1998	66,9
1999	72,4
2000	77,1
2001	103,3
2002/6	111,8

Kaynak: Tevfik Güngör, Dünya Gazetesi, 27.02.2002 (2002/6. ayı tarafımızdan hesaplanmıştır).

Bir başka deyişle devlet 1994 yılından bu yana vergi gelirlerinin büyük bölümünü, 2001 yılından itibaren de tamamını faize vermektedir. İşte ekonomik yaşamda ve sosyal yaşamda tahribat 1994 ekonomik krizi ile başlamış, vergi gelirlerinin giderek daha büyük kısmı gerekli yerlerde kullanım olanağını kaybettiği için tahribat giderek artmıştır. İşin asıl acı tarafı Devlet Bakanı Sayın Masun Türker' in IMF'den alınan 28 milyar doların 20 milyar dolarlık kısmının “bütçe açıklarında ve bu arada faiz ödemelerinde kullanıldığını” açıklamış olmasıdır (Finansal Forum: 23.08.2002).

II. EKONOMİK YAŞAMDA OLUŞAN TAHRİBAT

Vergi kuramında, vergi, kamu harcamaları için kullanılır. Devlet kadrosunda çalışanlar ücretlerini alırlar, güvenlik harcamaları yapılır. Vatandaşa gidecek yol, su, elektrik alt yapıları, okul, hastane gibi kurumlar oluşturulur. Vergilerden bu harcamalar yapılırken istihdam yaratılır, yeni iş olanakları ortaya çıkar, ekonomi canlanır. Bakınız bu 2002 yılının ilk altı ayında (Tablo: 3) nasıl oluşmuştur. 35.8 katrilyon lira toplam gelirlerin 28,4'ü faize gidince, yukarıda sayılan işler için devletin elinde sade 7,4 katrilyon lira kalmış, bu tutar ile personel ücretleri dahi karşılanamamış ve doğal olarak 17,9 katrilyon lira açık verilmiştir.

Türkiye' de değil yeni alt yapı yatırımı, eskiden alt yapıların yenilenmesi olanağı dahi kaybolmuştur. Yatırım harcamaları 2001 yılında 3,7 katrilyon lira idi. 2002 yılının ilk altı ayında ise, 1,6 katrilyon lira olarak gerçekleşmiştir. Fiyat artışlarını göz önünde tutarsanız, 2002 yılında 2001 yılındakinden daha az yatırım harcaması olacaktır.

Türkiye'nin alt yapı yatırımlarını dış borçlarla karşılama olanağı yoktur. Çünkü, hem dış borçlar çok yüksek seviyededir (2002 Mart sonu itibariyle 117,5 milyar dolar); hem de iç borçların üçte biri dövize çevrilmiş durumdadır. Yani Türkiye'nin alt yapı yatırımları için dış kredi bulmak olanağı da giderek azalmaktadır.

Burada ayrıca belirtmek gerekir ki, devlet gelecek yıllarda da bütçeden yatırımlara daha fazla pay ayıramayacağını açıklamaktadır. Tablo: 7'de yer alan verilere göre, devletin yatırımlara ayırabileceği pay 2005 yılı sonuna kadar GSYİH' nin % 4'ü dolayında kalacaktır.

Bu noktada dış krediler üzerinde de durmak gerekiyor. 2002 Altıncı ay sonu itibariyle Türkiye'nin dış borçları 120 milyar dolar dolayındadır. Altıncı ay sonu itibariyle 126,9 katrilyon liralık iç borcun döviz olarak (126,9 kat. ; 1.600.000 TL) 80 milyar dolardır. Toplam borç 200 milyar dolardır. Ve Türkiye' de GSMH'nin bu sene 200 milyar doların altında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Yani, borçların GSMH'ya oranı % 100' ün üzerindedir. Avrupa Birliği kıstasları ve genel kabul görmüş kıstaslara göre bu oranın % 60'ı geçmemesi gerekmektedir.

Tablo 5: Dış Borç Ödemeleri (milyon \$)

Yıllar	Ana Para	Faiz	Toplam
2002	22.496	5.544	28.040

2003	17.404	4.027	21.431
2004	15.778	3.046	18.824
2005	12.967	2.287	15.254
2006	4.881	1.779	6.660
2007	31.461	8.987	40.448

Kaynak: Finansal Forum, 23.05.2002.

Dış borçlar da uzun vadeli değildir. 2002-2007 yılları arasında dış borç ödeme tablosu (Tablo: 5) bu durumu açıkça göstermektedir. Bu tablodaki veriler, gelecek yıllarda dış borçların ülkenin ekonomik yaşamı üzerindeki olumsuz tahribatını ortaya koymaktadır. 11 Eylül olaylarından sonra, Türkiye'ye IMF tarafından yeniden borç verilmeğe başlanması dış borçları hızlı bir artış içine sokmuştur. Türkiye tam bir iç ve dış borç batağı içindedir ve ekonomi üzerindeki tahribatı giderek artmaktadır. 2003 Yılında Türkiye ekonomisinin kaldıramayacağı düzeyde iç ve dış borç ödeme yükü ile karşılaşılacağı anlaşılmaktadır.

Tablo 6: Borç Artıyor, Gelir Azalıyor

Yıllar (dolar)	Nüfus (Milyon Kişi)	İç Borç (Milyar dolar)	Dış Borç (Milyar dolar)	Kişi Başına gelir (dolar)	Kişi Başına borç
1985	50.3	12.1	25.7	1.330	928
1986	51.4	13.9	25.6	1.462	896
1987	52.5	16.9	32.2	1.636	1.089
1988	53.7	15.7	40.3	1.684	1.050
1989	54.8	18.1	41.7	1.959	1.091
1990	56.2	19.5	49.0	2.682	1.218
1991	57.3	19.2	50.4	2.621	1.214
1992	58.4	22.7	55.5	2.708	1.339
1993	59.4	24.7	67.3	3.004	1.548
1994	60.5	20.6	65.6	2.184	1.424
1995	61.6	22.8	73.2	2.759	1.558
1996	62.6	29.2	79.6	2.928	1.738
1997	62.4	30.6	84.9	3.079	1.849
1998	63.4	37.1	97.2	3.255	2.111
1999	64.3	42.4	103.1	2.879	2.265
2000	67.3	54.2	119.6	2.986	2.530
2001	68.0	83.3	115.1	2.219	2.918

Kaynak: Sabah Gazetesi, 29.07.2002

Son yıllarda dikkati çeken husus iç ve dış borçların sürekli artmasına karşın Türkiye'nin gelirin, başka bir deyişle milli gelirin artmamasıdır. Bu durumu Tablo: 6'da görmek olanağı vardır. Bu tablodan iç ve dış borçların yıllık ulusal milli geliri aştığı görülmektedir. 2001 Yılında kişi başına gelirin 2.219 dolar olduğu dikkati çekmektedir. 2002 Yılında bu olumsuz gelişmenin devan ettiği bilinmektedir.

III. ÇİFTE VERGİLEME VE KAYIT DIŞI EKONOMİNİN BÜYÜMESİ

Vergilerin tamamının faizlere gitmesinin ekonomi üzerindeki tahribatını azaltmak için çifte vergilemeye gidildiği görülmektedir. Devlet yol, liman, hava alanı yapamıyor. Bunları özel kesimde yapamıyor. Ama okul, hastane gibi yatırımları özel kesimin yapması için özendirilmeler uygulanıyor. Örneğin, gelişmiş yörelerde dahi devlet, eğitim ve sağlık yatırımlarını her zaman özendirmeye, özel kesimin bu tür yatırımlara yönlendirilmesine dikkat etmiştir. Özel kesim de bu tür yatırımlara yönelmiş, özel hastaneler ve özel okullar, vakıf üniversiteleri son yıllarda çoğalmıştır.

Devlet kendisine ait mevcut okul, hastane kurumlarının yenileme, modernizasyon yatırımlarını dahi yapamamaktadır. Bu tesisler, bünyelerinde kurdukları dernek ve vakıflara, hastalarından aldıkları bağışlarla ayakta durmaya çalışmaktadır. Bu bağışlar çifte vergilemeden başka bir şey değildir.

Devlet PTT hizmetlerinin bedelini, doğal gaz ücretlerini ölçsüz artırmaktadır. 1,5 milyon lira maliyeti olan bir derginin posta ücreti de bu kadardır. Elektrik fiyatları ölçsüz artmaktadır. Dünyanın en pahalı benzini Türkiye’de satılmaktadır. Örneğin, yılın ilk yedi ayında dolar kuru % 16,7, enflasyon % 15,5 düzeyinde olduğu halde, benzinin fiyatı % 27 oranında artırılmıştır (Finansal Forum, 08.08.2002).

Ticari ve sınai kuruluşlar, bu faizleri ödeyebilmek için, peşin vergi ile alacaklara bağlı olan, daha nakit haline dönüşmemiş vergilerini ödemektedirler. SSK primlerinin, ölçsüz olarak artırıldığı, 2002 yılı ortalarında ödenemez hale geldiği bilinmektedir. Hiçbir kuruluş ve işçinin bugün ödediği prim kadar devletten hizmet almadığı biliniyor. Bu çifte vergileme değil midir? Bu kuruluşlar dünya ile rekabet edemeyecek seviyede elektrik bedeli ödemiyorlar mı?

Ticari ve sınai kuruluşların bu güçlüklerden kaçınmak için kayıt dışına kaymaları doğal değil midir? İTO Meclis Başkanı Sayın Atalay Şahinoğlu “yasalara göre vergi ödeyen firma 3,5 yılda batar diyor. Ayrıca, 3 milyon dolayında beyannameli vergi yükümlüsünün ve 5 milyon dolayında devlet ve özel kesim çalışanının yarattığı gelirinle 67 milyon nüfusun nasıl geçinebildiğini soruyor ve kayıt dışı ekonominin, kayıt içi ekonominin en az iki katına çıkmış olma ihtimaline dikkati çekiyor (Finansal Forum 29.07.2002).

Devlet yüksek faiz ile borçlanması bankalar kanalı ile olmaktadır. Bu yüksek faizli tahvili banka müşterilerine satacak topladığı mevduatı daha yüksek faizle ticari ve sanayi kuruluşların emrine sunacak, bu kuruluşlar da aylık enflasyon % 1, % 2 iken yıllık % 90 faizle kredi kullanmak zorunda kalacaklardır. Bu şartlarda üretimin artması, yeni istihdam sağlaması mümkün olabilir mi?

Çifte vergilendirmenin talebi daralttığı, iç piyasanın durgunluktan kurtulamamasına neden olduğu bilinmelidir. Bu durum karşısında sadece dış satım yapan kuruluşların ayakta kalabilmesi doğaldır.

IV. SOSYAL YAPIYA VERİLEN ZARARLAR

Bir ülkede kayıt dışı ekonomi, kayıt içi ekonominin iki katına çıkmışsa o ülkenin vergi ödeyen vatandaşı, işvereni, işçisi her gün kayıt dışına kaçmayı düşünmez mi?

Son bir buçuk yılda işten çıkarılanların sayısı 1,5 milyonu geçiyor. Vergilerin faize gitmesi, kuruluşların ezici vergi ve SSK primi yükü altında olmaları, kaynakların azlığı, faizlerin yüksekliği hem devletin, hem özel kesimin yatırım yapmasına engel oluyor. Yatırım yapılmayınca istihdam sağlanamıyor. 80 üniversitede eğitim gören 1.200.000 gençten her yıl 200.000 öğrenci mezun oluyor (açık öğretim hariç). Bu gençlere istihdam yaratamazsanız bunlar yurt dışına gitmek yollarını aramazlar mı? Ülkede kalanları işsizler ordusuna katılmazlar mı? Sosyal bünyeyi yaralayacak kötü yollara düşmezler mi?

Vergi veren kuruluşlar ve vatandaşlar verdiklerin, kendilerine hizmet olarak dönmediğini, nüfusa oranla çok az sayıda kişinin zengin edilmek üzere faiz olarak cebine girdiğini görünce, vergiyi öderken bir kere daha düşünmezler mi? Örneğin, bir sanayi kuruluşu ödediği verginin hiç değilse bir bölümü kendinde kalsa, ülkeye daha yararlı olacak, istihdam yaratacak yatırımlarda kullanacağını düşünmez mi?

Kuşkusuz yasalara uymak ve yasalarda yer alan vergileri de ödemek gerekir. Bu tartışılmaz. Ekonomik birim olarak işletme yok olsa da bunu yerine getirecektir. Ancak, ekonomik yapı, ekonomik güç her şeyin temelidir. Yapılması gereken, vergi düzenini, SSK primleri gibi ödemeleri kriz dönemlerinde artırmak değil, makul seviyelere çekmektir. Türkiye’de bunun tersinin yapılması üzücüdür.

Maliye Bakanlığı’nın vergi toplama örgütlerinin canla başla çalıştığını görüyoruz. Bakanlık her zaman topladığı vergilerin artışından söz eder. Bu devletin gücünü, vergi ödeyenlerin iyi niyetini göstermiyor mu? “Kendisini vergilendiren halk millettir” sözünü Türk halkı yerine getirmeğe çalışıyor.

Ancak, bu vergilerin üç beş kişinin cebine faiz olarak girmesi daha da uzarsa, kamu vicdanı rahatsız olmaya başlamaz mı?

Çifte vergilendirme dolayısıyla özellikle sabit gelirli insanların üstlerine başlarına dahi bir şey alamamaları, çocuklarının okul masraflarını karşılayamamaları, önlere her gün bir yiyeceğin eksilmesi sosyal yaşamda huzursuzluk yaratmaz mı?

V. GELECEK YILLARDA DEVLETİN ÖNGÖRÜLERİ

Bu çok olumsuz gelişmeler karşısında devletin gelecek ile ilgili düşünceleri de önem taşımaktadır. Bu olumsuz gidiş iç borçlarda konsolidasyonu kaçınılmaz kılmaktadır. Bu gidişten sorumlu olan devlet acaba ne düşünüyor. Devlet, iç borçlarla ilgili düşüncelerini çeşitli çalışmalarında ortaya koymaktadır.

Bu çalışmalar içinde yer alan gelecek yıllardaki GSYİH' ya göre bütçe tahminleri Tablo: 7'de gösterilmiştir.

Tablo: 7 Kamu Maliyesi (GSYİH İçindeki Payı %)

Gerçekleşme	Tahmini				
	2001	2002	2003	2004	2005
Gelirler	42,1	39,8	40,6	40,0	40,1
Vergiler	26,6	24,3	24,8	24,6	24,9
Sosyal Fonlar	5,9	6,1	6,3	6,4	6,5
Diğer	9,6	9,4	9,5	9,0	8,8
Giderler	57,2	52,9	46,6	42,9	40,6
Toplam Tüketim	17,5	16,7	16,3	16,2	16,2
Sosyal Güvenlik	9,1	9,4	9,2	9,0	9,0
Faiz Ödemeleri	23,7	21,1	14,4	10,8	8,3
Sübvansiyonlar	0,9	1,1	1,0	1,0	1,0
(Tarım, KİT) Yatırım	4,2	3,8	4,2	4,2	4,3
Diğer	1,8	0,8	1,5	1,7	1,8
Açık	15,1	13,1	6,0	2,9	0,5
GSYİH (Katrilyon TL, Cari fiyat)	181,4	284,9	379,3	452,2	519,9

Kaynak: AB Komisyonu için yapılan hazırlık (Tevfik Güngör, 23.08.2002)

Bu tablodaki verileri değerlendirebilmek için kimi ek açıklamalara gerekseme vardır. Ekonominin büyüme sürecine gireceği, doların 2003 yılında 1.871.000 TL., 2004 yılında 2.064.000 TL., 2005 yılında 2.276.000 TL. olacağı varsayılmaktadır. Yani devalüasyonun 2003, 2004 ve 2005 yıllarında % 10 dolayında seyredeceği öngörülmektedir. Devletin 2003 yılında enflasyon beklentisi daha yüksek olup, % 25 dolayındadır. Ama bu enflasyon 2004 ve 2005 yıllarında % 10 dolayına düşmesi öngörülmektedir.

Devletin iç borç tahminleri de şöyledir: İç borçlar, 2003 yılı sonunda 167,7 katrilyon liraya, 2004 yılında 183,9 katrilyon liraya, 2005 yılında 204,8 katrilyon liraya yükselecektir. Faizlerin 2002 yılı ortalamasının % 83,5, 2003 yılının % 41,9, 2004 yılının % 26,3, 2005 yılının da % 16 olacağı ileri sürülmektedir (Tevfik Güngör, Dünya – 22.08.2002).

Yukarıdaki veriler, bugünkü duruma göre genellikle iyimserdir. Devlet bu tür iyimser tahminleri her zaman yapmaktadır. Ama şimdiye kadar ne enflasyon, ne devalüasyon, ne de dış borç tahminleri gerçekleşmemiştir. Bu nedenle, seçimlerden sonraki istikrarsız ve birbirine zıt partilerin koalisyon ihtimalleri de göz önünde tutulursa bu tahminlerin başarı şansları yok gibidir. Diyelim ki bu tablolardaki varsayımlar gerçekleşti. Acaba bunlar kabul edilebilir sonuçlar mıdır?

Örneğin, reel faiz ödemelerine bakalım. Devlet bu tahminlerinde 2003 yılında % 15, 2004 yılında % 16, 2005 yılında % 6 dolayında reel faiz ödemeyi kabul etmektedir. 2005 Yılı bir yana bırakılırsa, 2003 ve 2004 yıllarında büyüme bu seviyelerin altındadır. Dolayısıyla bu reel faizleri kabul etmek olanağı yoktur.

Ayrıca, iç borç tutarının GSYİH içindeki payında da önemli bir düşme öngörülmektedir. Bu oran, 2003'te % 44.2, 2004 yılında % 40.6, 2005 yılında % 39.4'dür.

Bu iki açıklama, devletin iç borçlarla ilgili gelecek yıllardaki beklentilerinin olumlu olmadığını, iç borç sorununun çok daha uzun bir süre içinde çözülmesinin benimsendiğini, göstermektedir. Yani devlet ekonomik ve sosyal yaşamdaki tahribatın devam edeceğini kabul ve ilan etmektedir. Unutulmasın ki bu tahminler devletin, şimdiye kadar gerçekleştiremediği iyimser tahminlerdir.

Ekonomik ve sosyal yaşamdaki tahribatın devam edeceğinin kabul olduğunu ortaya koyan bir başka gösterge de yatırımlarla ilgili öngörülerdir. Yatırımların GSYİH' dan ayrılan payında 2001 ve 2002 yıllarından farklı bir beklenti öngörülmektedir. 2001 Yılında 3.7 katrilyon lira, 2002 yılı altı ayında da sadece 1.6 katrilyon lira yatırımlara pay ayırabilmiştir. Bu tutarların GSYİH içindeki payının 2001 yılında % 4.2, 2002 yılında % 3,8 olduğu Tablo: 7'de görülmektedir. Sözü edilen Tabloda gelecek yıllarda da yatırımlara ayrılacak payın % 4 dolayında olmasının öngörüldüğü dikkati çekmektedir. Yani alt yapı yatırımları gelecek yıllarda da bekleyecektir.

VI. SONUÇ

Devlet, iç borçların ekonomik ve sosyal yaşamdaki tahribatının hangi boyutlarda olduğunu DPT'na hazırlarsa, sanırım yukarıda saptadığımız öngörülerde bulunmaz ve daha farklı çözümler düşünür. Belki bunları devleti yönetenler de biliyor, ama radikal önlemleri alacak siyasi güce sahip olmadığı için durumu iyileştirici önlemleri değil, mevcut durumun birazcık iyileştirilmesini öngören tahminleri ancak yapabiliyor. Yani devletin öngörülerini gerçekleştirse dahi ekonomik ve sosyal yaşamda iç borçların oluşturacağı tahribatın devam edeceği anlaşılıyor. O halde ne yapılmalıdır?

Ne yapılmalıdır?

Hiç kuşkusuz radikal önlemler düşünülmelidir. Çok büyük olumsuz dalgalanmaların beklenmesine rağmen Türkiye bu iç borç derdinden kurtarılmalıdır. İç borçlar 2000 yılının başında 22,9 katrilyon lira, yılın sonunda da 36,4 katrilyon lira olmuştur. O zaman bu satırların yazarının da içinde bulunduğu bir grup bilim adamı toplantılar yapıyor, çeşitli öneriler üzerinde duruyorlar ve bu önerileri yayınlıyor ve ilgililere duyuruyorlardı. Bu öneriler içinde yer alanlardan bazıları şöyledir? Para basarak, geçici bir süre enflasyona neden olma pahasına borçları ödemek ve eritmek.

Bir başka öneri, devletin borçlanma bono ve tahvillerinin % 85'ini elinde tutan bankaları bir araya getirmek. Elleriindeki bono ve tahvilleri alarak, devletin onlara döviz ile uzun süreli borçlanması biçiminde idi. O zaman bankaların mali krizi henüz ortaya çıkmamıştı. Üçüncü bir öneri de konsolidasyondu. Yani devletin borçlarını uzun süreye, uygun bir faiz ile yayması idi. Bu önerilerin hepsinde de devletin önce dengelerini planlaması, yani yeniden borçlanmaya gitmeyeceğini bilmesi gerekiyor. Çünkü, devletin borçlanma kağıtlarını satması zordur. Dolayısıyla kararlı bir siyasi otoriteye gerekseme vardı. Ülkenin başında ise böyle kararlı bir siyasi otorite yoktu.

Uygulama 2001 yılında faizleri yükselterek borçlanma biçiminde devam etti. 2001 Yılında devlet 164 katrilyon TL. ödeme yaptı ama rekor derecede 210 katrilyon borçlandı.

Bu durumda, 2000 yılı sonları ile 2001 yılı başlarında, bu satırların yazarının da içinde bulunduğu grup, Prof. Dr. Özer Ertuna'nın öncülüğünde paralel para uygulaması görüşünü ortaya attı. Buna göre, Yeni Türk Lirası çıkarılacak, bu yeni para dövize sabitlenerek enflasyondan korunacaktı. Eski Türk Lirası da enflasyona bırakılacaktı. Devletin borç kağıtlarını elinde tutanlar ya eski TL. ile yazılı kağıtları ellerinde tutmaya devam edecekler ya da daha makul faizli, uzun vadeli Yeni Türk Lirası ile düzenlenmiş kağıtlarla (bono, tahvil) ellerindekileri değiştireceklerdi. Bu öneri, Kasım 2000, Şubat 2001 krizlerinin etkisinde kayboldu gitti.

Son önerimiz 2002 yılı başında Avrupa Birliği'nin Euro'ya geçmesi fırsatını değerlendirerek Yeni Türk Lirasına geçilmesi olmuştu. Devlet bu fırsattan yararlanmayı da hiç düşünmedi.

Artık varılan noktada maalesef bu önerilerden hiç biri geçerli değildir. Hasta ağırlaşmış ve moratoryum ve konsolidasyon dışı bir çözüm kalmamış görülmektedir. Türkiye'nin bu yola gitmeden 2003 yılını yaşaması olanağı kalmamış gibidir. Artık devlet giderek borç faizini daha fazla yükseltme olanağını bulamayacaktır. Artık halk ödediği vergilerin hizmet olarak kendisine dönmelerini

isteyecektir. Artık Türkiye alt yapı yatırımlarına yeniden başlamak gerekmesini duyacaktır. Artık vergilerin sayılı kişilerin cebine faiz olarak gitmesi kamu vicdanını daha fazla rahatsız edecektir. Artık kayıt dışı ekonominin daha da büyümesinin çok daha fazla tehlikeler yaratacağı görülecektir.

İç borçların çözümünü acil duruma getiren bir başka husus, dış borçların durumudur. 11 Eylül olaylarına kadar batı, Türkiye'ye geri ödeyebileceği kadar borç veriyordu. 11 Eylül olaylarından sonra Türkiye'nin stratejik konumu önem kazanınca ABD'nin baskısı ile IMF, kendi kıstaslarını bir yana bırakarak Türkiye'ye yeniden borç vermeğe başlamış ve Tablo: 5'de gösterilen ürkütücü geri ödeme tablosu ortaya çıkmıştır.

Türkiye'nin iç borçlarına bir çözüm bulmadan, bu yüksek dış borç ödemeleri ile gereği gibi uğraşamayacağı da bir gerçektir.